

A obrazovanosti otroški vtisnejo svoje znamenje. Dokler še otrok ne hodi v šolo, teže ga te okolnosti, pod njih vplivom razvija in vzprejema mračno individualnost. Ko minejo take neprimere, zlasti pa pod vplivom šolske vzgoje, začne se nova doba v duševni obrazovanosti otroški. Iz tega je torej razvidno, kako različna so otroška svojstva in kako različna je tudi naloga šolske vzgoje. Uspehi te vzgoje so pri tem otroku popolnejši, pri onem nedostatnejši. Vkljub temu pa ne smemo pustiti izpred oči splošne vzgojne svrhe. Bistveno moramo vzgojevati vse otroke jednako, ker le tako dosežemo sovršeno življenje človeško. Ozirati se nam je pa v popolni meri tudi na otroške individualnosti. Šolo moremo pač prisposodobiti organski celoti. Vsakega človeka značaj in teženje zavisi od njegovega svojstva, od okolice in drugih slučajnosti, sploh od vse njegove individualnosti. Tako je tudi s šolo. Tudi v šoli odločuje revščina ali bogastvo, dežela in priroda, vas ali mesto. Drugače je v šoli, kjer je malo otrok, in zopet druge razmere vladajo v prenapolnjenih, slabih itd. šolah. Kakor ne gre vseh otrok po jednim pravilu vzgojevati, tako tudi ni dovoljeno, da bi vse otroke sodili po jednem kopitu. Ako je šola individualna skupnost vseh otrok, ocenjevati se mora na podlogi njenih individualnih razmer in z ozirom na učitelja, ki je tudi individualnost sam zase. On ima posebne duševne darove, poseben značaj, temperament; na njega vplivajo zdaj ugodne, zdaj neugodne okolnosti, katerih se čestokrat ne more popolnem rešiti. Vender mu nikdar ni samovoljno voditi otrok po težavnih in nevarnih potih življenja. Vedno mu je imeti pred očmi vzvišeno nalogo človeške vzgoje, večni in konečni namen človeškega življenja.

Ako učitelj vzgojuje svoje otroke tako, da bodo zmagonosno izšli iz boja za življenje, tedaj bode zadostno rešil svojo nalogo. S pravo utrditvijo otroške individualnosti bode postavil trdno podlogo socijalnim razmeram. Na tej podlogi sloneč bode procvela v družbinskem življenju sreča in zadovoljnost. To pa bode najboljši odpor proti nenravnostim in s tem proti vsem onim nedostatom današnje vzgoje, ki provzročujejo izprijenost mladine.

Ponavljalna šola.

(Peter Pogačnik.)

„Polje, vinograd,
Gora, morje,
Ruda, kupčija,
Tebe redé.“

Tako pel je naš ljubljani pesnik še za časa, ko mi Slovenci še nismo imeli národnih ljudskih šol. Te besede mi pridejo večkrat na um, vselej pa gotovo pri sklepu šolskega leta ponavljalne šole. Ti, ki so skovali učni načrt za to šolo, niso se kaj ozirali na zgoraj navedene besede. Poglejmo tedaj bolj natanko, kakšna je sedanja ponavljalna šola! Z mnogimi tovariši učitelji sem govoril o njej, in vsakdo je vedel kaj potožiti, tako da sem slednjič prišel do prepričanja, da je ponavljalna šola taka kot je sedaj pravo — peto kolo pri vozu národne ljudske šole. Jaz pravim taka kot je sedaj, zato tudi tu nekoliko pojasnujem njeno sedanjo obliko.

Dolžnost v šolo hoditi začénja se z izpolnjenim 6., oziroma 7. letom in traja do izpolnjenega 12., oziroma 14. leta; na deželi torej do izpolnjenega 12. leta. Od 12. do 14. leta morajo otroci hoditi v ponavljalno šolo in sicer dečki dvakrat na teden po dve uri, deklice enkrat tudi po dve uri. Učitelj je vsled tega prisiljen poučevati ponavljalne učence v treh oddelkih, kajti več otrok z izpolnjenim 12. letom dovrši komaj 2. oddelek enorazredne ljudske šole.

Morebiti bi utegnil kedo reči: „Zakaj pa izpuščaš učence užé v drugem oddelku, vsaj državna postava veleva, da morajo otroci, ki se niso naučili najpotrebnejših vednosti, črez

šolsko dōbo k vsakdanjemu šolskemu pouku hoditi“. Temu odgovarjam kratko: „Učitelj obrača, a slavni c. kr. okrajni šolski svēt pa obrne.“

Ali pa more potem učitelj pri najboljši volji v ponavljalni šoli pri takih razmerah kaj prida vrednega doseči? Nikakor ne! V petih mesecih po štiri ure na teden naj učitelj učenca tega nauči, kar se prej v vsakdanji ljudski šoli naučili niso, bodisi po svoji lastni krivdi, ali po krivdi svojih starišev. Ogovarjati bi pa zopet kdo znal: „Vsaj vse ponavljalne šole niso take.“ Rad tudi to priznavam. Različno ravnanje z izpustnico provzročuje različnost ponavljalnih šol. Po mojem mnenju naj se ne izpusti otrok iz vsakdanje šole, ako ni uspešno dovršil IV. oddelka vsakdanje šole. Meni se zdi nemogoče, jemati ali imeti učenca v ponavljalni šoli, ki so dovršili le drugi oddelek enorazredne ljudske šole. Trije oddelki so v ponavljalni šoli nemogoči, ker potem pride na en oddelek na teden $\frac{4}{3}$, na pol leta 16 ur. No! v 16 urah naj učitelj učenca česa nauči. Na en predmet pridejo potem povprečno ravno dve uri, reci: dve uri neposrednega pouka. Sancta simplicitas! Ali se ne pravi to, čas tratiti in učitelja mučiti? Zato pa je skrajni čas, da se nekatere deželne postave in učni smoter ponavljalne šole izpremení.

Ali bi ne bilo bolje, ko bi se dotični §§. deželne šolske postave nekako takole glasili: „Dolžnost v šolo hoditi začénja se z izpolnjenim 6. oziroma 7. letom in traja, ako je otrok s povoljnim uspehom naučil se najpotrebniših predmetov, ki so predpisani za IV. oddelek (razred) ljudske šole, do izpolnjenega 12. leta. Otroci pa, ki so vsled lastne malomarnosti, ali vsled slabega šolskega obiskovanja zaostali, morajo v vsakdanjo ljudsko šolo hoditi toliko časa, da dovršé IV. oddelek (razred) vsakdanje ljudske šole“.

Prepričan sem, da bi potem otroci redno v šolo hodili in se tudi domá kaj učili. Stariši bi jih sami k učenju priganjali, ako ne drugokrat, vsaj v zimskem času. Po mojem mnenju bi bilo potem težko dobiti učenca, ki bi z izpolnjenim 12. letom še ne dovršil zadnjega oddelka vsakdanje ljudske šole. Toda ne samo ta dober nasledek bi imela taka postava, marveč njen dober sad pokazal bi se v ponavljalni šoli. Učenci bi imeli zadosti vednosti in zmožnosti, da bi se kaj koristnega naučiti zamogli. Ako se pa hoče, da se v ponavljalni šoli učenci kaj koristnega za življenje naučé, treba je, da se učni smoter ponavljalne šole popolnoma izpremení. Proč s ponavljalno šolo, — rodi naj se nova, na deželi: kmetijsko nadaljevalna, izobraževalna šola. S posebnim ozirom na krajevne razmere pazilo bi se naj na potrebe našega kmeta. Za te šole vpeljala naj bi se posebna berila, nekako „Kmetijsko berilo“, v kojim bi bilo obravnavano: poljedelstvo, sadjarstvo, vinoreja, gozdarstvo, bučelarstvo, živinoreja in kmetijstvu škodljive živali; avstrijsko cesarstvo splošno, naša domovina v vsakem oziru na tanko. Druga knjiga naj bi bila „Slovenska slovnica“ sè spisjem in knjigovodstvom. Računica bi zopet morala biti v zvezi z oblikoslovjem in njegovih preračunih. Deklice naj bi se poučevale o umnem gospodinjstvu in v ženskih ročnih delih. Res, da nima vsaka ljudska šola učiteljice, vender je večina učiteljev oženjenih, zato bi ta pouk lahko prevzele njihove soproge, ali sploh kaka druga sposobna oseba.

Povsod se toži, da kmetijski stan propada; želi se mu pomagati; pomagalo se mu bode vsaj nekoliko s tako šolo. Kaj pomaga gospodarju, ako vé, kedaj je bil Rim sezidan, kako se je bojeval Leonida, kakšni so bili vitezi, pa ne pozná nikake živinske bolezni, ampak vsaka bolna žival mu je „žabčna“. Gospodinja zopet vé, koliko metrov prehodi zvok v eni sekundi, a predpasnika si vrezati ne zna, stopalo nogovic pa, ko se raztrga, odreže. Sedanja ponavljalna šola uči veliko, a doseže malo; učila naj bi malo, a tako, da v tem doseže obilo.

Ponavljalna ali po mojem kmetijsko nadaljevalna izobraževalna šola trajala naj bi za dečke 4 leta, za deklice pa 2, in sicer za dečke po 6 ur, za deklice pa tri ure na

teden. Predmeti naj bi se razdelili po letih. Sadjereja in kmetijstvu škodljive živali prvo leto — zadnje pa živinoreja in bolezní domačih živali. Koliko mazačev bi prišlo ob kruh! Spisje in računica nadaljevalno po oddelkih. Razvidno je, da bi tudi nastala potreba, da bi se taka šola pri dečkih morala razdeliti v dve skupini.

Prepričan sem za se, da bi taka šola tudi našemu kmetu ugajala; unemal se bode za njo, ko bo sprevidel, da se vse le njemu na korist poučuje. Rada bo dala vsaka občina lep kos zemlje za šolski vrt, ko se bode prepričala, da se vse poizkušnje vršijo le z namenom, njemu trpinu izboljšati njegov stan. Da naš kmet do sedanje ljudske šole ne kaže posebne ljubezni, temu so oni krivi, ki pri kovanji postav niso gledali toliko na njegove potrebe, ampak so uradniškega, meščanskega in njegovega otroka vtaknili v eno in isto učno suknjo.

V mestih in trgih vpeljale bi se, kolikor se še niso, obrtno nadaljevalne šole.

Lehko bi še mnogo govoril o vplivu, kojega bi imela taka šola na нравno življenje mladeničev. To je tudi užé nek tovariš mimo grede omenjal, zato svojo razpravo sklepam v prepričanju, da bode še kateri učiteljev svoje misli o tej stvari v cenjenem listu izraziti blagovolil.

Knjiga Slovanska.

§. 26.

Človek bi mislil, da véliki narod slovanski ima svoj jezik, posamni rodovi pa govorijo narečja, ktera se razvijajo in razlagajo iz občnega jezika. Toda Slovani sedaj takega vzajemnega jezika kakor Nemci in Talijani še nimamo. Verjetno je, da so ga imeli nekda, ali knjižno se to skazati ne da. Slovanska knjiga nima jezika, kateri bi bil oče vsem dosedanjim.

Kar so se Slovani prikazali na pozorišču zgodovinskem, bili so razdeljeni v več rodov; njih sela so bila preobširna, da bi na tolikem prostoru mogli enako govoriti; v njihovih prvih knjigah so znati mnogotere razlike, ki so tem manjše, čim starejši so spisi.

Sicer je res kazalo, da bode jezik, v katerem sta govorila in pisala blagovéstnika sv. Ciril in sv. Metod, Slovanom književni jezik, toda to veselo upanje se ni spnilo, in Slovani govorijo in pišejo sedaj mnogo narečij in celó več jezikov. Kakor pa govorimo o narodu slovanskem sploh, dasi ni ne državno ne cerkveno edin; tako smemo vsaj vzorno govoriti tudi le o jeziku slovanskem.

Govore slovanske imenujejo nekteri jezike (Sprachen), nekteri narečja (Dialecte, Mundarten), velika in mala, ter jih različno štejejo, po štiri in šest, celó do 14 in 16, in ravno tako razredujejo. Nekda so jih ločili na dvoje, v dva reda, dve vrsti ali veji, jugovzhodnjo in severozahodnjo ali zapadno (Dobrovský, Šafařík itd.), pa tudi samo vzhodnjo in zahodnjo (Viktorin), severno in južno, zgornjo in spodnjo, kar pa sedaj popuščajo.

Da jih zovejo jezike, prihaja menda odtod, ker se ne dajo iz nobenega doslej znanega izpeljevati kakor narečja iz svojega maternega jezika, in ker ima zdaj vsak posebej že svoje slovstvo. V dejanju in govorjenju si vendar slovanski rodovi nismo tako narazen, kakor se kaže to v pisanju ali v književnosti.

Pravo slovansko jezikoslovje se je pričelo v sedanjem stoletju. Prav mnogotero so primérjali in razredovali slovanske govore. Kolikor vém, izmed vseh najbolj slovijo razredbe, ktere so dali jim — Dobrovský, Šafařík, Miklošič.